

Ina panorama dil Signuradi entuorn 1750. Il maletg d’in artist nunenconuschent muossa bein las numerusas vegnas.

ILLUSTRAZIUN MAD

«Jeu daventel buca viticultur»

Gl’archiv da stadi dil Grischun e gl’Institut per la perscrutaziun da cultura dil Grischun han ediu in cudisch cul tetel «Gutsherren, Rebmeister und Tagelöhner». Igl ei ina monografia dalla viticultura grischuna. Autur dall’ovra da 530 paginas ei il historicher Martín Camenisch ch’ei carschius si a Laax.

AUGUSTIN BEELI/FMR

Igl ei la 41avla publicaziun dalla retscha «Fontaunas e perscrutaziuns davart la historia dil Grischun». Gl’Archiv da stadi e gl’Institut per la perscrutaziun da cultura dil Grischun han presentau gliendisgis sera il niev tom. Quel sededichescha a la viticultura grischuna. «Tier la historia culturala ed economica da nies cantun s’auda era la viticultura», puntuescha gl’Archiv da stadi en siu invit alla presentaziun. Quella ei stada el museum Torcolum a Cuera, in liug che ha stretg connex culla viticultura. Il cudisch da 530 paginas ha il tetel «Gutsbesitzer, Rebmeister und Tagelöhner» e gl’autur ei *Martin Camenisch*. Il historicher ch’ei carschius si a Laax ha promoviu 2016 all’Università da Turigt culla historia dils «landjägers» ils onns 1818 tochen 1848. Sper sia lavur scientifica docescha Martín Camenisch alla Scol’aula da pedagogia a Cuera. El viva cun sia famiglia a Bogn Ragaz. A caschun dalla presentaziun dil cudisch ha la FMR giu caschun da discuorer cul Sursilvan.

FMR: Martín Camenisch, Vossa davosa publicaziun «Hoch geachter Her Verhörrichter...» ei dedicata alla historia dalla polizia grischuna. Ussa haveis Vos midau sparta e sefatschenteis culla viticultura. Co ei quell’interessanta midada da tematica sesviluppada?

Martín Camenisch: Quei ei pilver in cuntrast. Sco historicher sas ti buca gir ordavon tgei portas che sesarvan per instradar in niev project. La tematica dalla viticultura hai jeu buca encuretg. Jeu hai habitau sis onns cun mia famiglia a Rofels sur Maiavilla. Igl ei ina cuntrada caratteristica dil vin. La finfinala han ils responsabels digl Institut per la perscrutaziun da cultura dil Grischun dumandau mei gest quels onns sch’jeu savessi s’imaginar da far retschercas en connex culla viticultura grischuna. Igl ei ina sparta ch’jeu havess autruisa mai scuviert sez.

Il cudisch entscheiva cull’emprema menziun da vits e vegnas el Grischun. Quei ei il Testament da Tello digl onn 765 s.Cr. Haveis Vos fatg, en quei connex, scuviertas novas?

Quei ei enzatgei che era adina enconuschent generalmein. Il Testament da Tello cun sia menziun dalla vegna a Sagogn ei in schinumau topos, ina fama che setila tras tut ils cudischs e publicaziuns grischunas. En Surselva

Martín Camenisch a caschun dalla presentaziun el Torcolum.

FOTO AUGUSTIN BEELI

«L’emprema menziun d’ina vegna el Grischun, quella dalla vegna a Sagogn menziunada el Testament da Tello, mettel jeu buc en damonda.»

Martín Camenisch, historicher

essan nus privilegiai cun quei document, l’entira regiun stat el center e numerusas vischnauncas menziunadas l’emprema gada. Aschia era l’emprema vegna.

Mo a Sagogn, ni era en auters logbens?

Per mei eis ei stau interessant da constatar co in pèr paucas historias semantegnan constan-tamein tras tut ils temps. Ina da quellas ei dall’emprema vegna, in’autra dall’iua ch’il Duc de Rohan duei haver purtau el Signuradi. In auter topos ei la fama dil vin Vuclina. Jeu sun s’approfundius en quellas historias. La fama dalla vegna grischuna a Sagogn menziunada el Testament da Tello sai jeu buca metter en damonda. Quei document metta era la scienza buca en damonda, malgrad ch’igl ei «mo» ina transcripziun digl original. Quei topos hai jeu perquei era priu e tractau egl emprem capetel dil cudisch.

Haveis Vos fors fatg autras scuviertas durant Vossas retschercas els documents?

Gie, en connex culla fama dil Duc de Rohan. Quella historia ei buca schi verificabla e strusch credibla. Cun s’approfundir els documents hai jeu constatau ch’ei maunca documents che quei officier franzos dil 17avel

tschantaner duei haver importau el Signuradi il vin Pinot Noir. Entochen che negin anfla e publichescha ils mussaments precis e plausibels resta la fama dil duca franzos.

Ha la lavur intensiva culla viticultura grischuna forsà intimaun Vos da daventar viticultur?

Jeu stoi conceder ch’jeu havevel avon, sco Sursilvan, negina colligiaziun culla viticultura ed era buca cul vin dil Signuradi. Era las noziuns «Herrschaftler» ni «Blauburgunder» eran buca schi presentas. Da mia famiglia, dalla vart dalla mumma ch’ei da Domat, seregordel jeu fetg bein ch’ils carschi gudevan da fiastas adina il vin Vuclina ni in Sforzato.

Vossa schientscha per la viticultura nova dallas Alps ei en scadin cass carschida?

Jeu sai mo confirmar ch’jeu vegnel buca a midar professiun e daventar viticultur el Signuradi (ri). En mias retschercas includel jeu dil reminent era la canzun populara dil «Vin gi all’aua». Interessanta ei la passascha «mei meinan ei ord Vuclina, e meinan silla Cadì». Il vin dil avat vegn pia buca dil Signuradi mobein dalla Vuclina. Quei ei il mussament d’ina autra tradiziun e ch’il vin vegneva si dil sid. Quei ei era in topos che sereferescha alla qualitat. Il vin dalla Valtelina ei il bien. Il medem fenomen constatesch’ins el Signuradi. Sch’ils purs stuevan dar giu lur vin produciu agl avat dalla claustra da Faveras ed els savevan buca ademplir lur obligaziun tenor decret, astgavan els era dar giu enstagl vin dalla Valtelina.

Il frontispezi dalla publicaziun.

FOTO AUGUSTIN BEELI

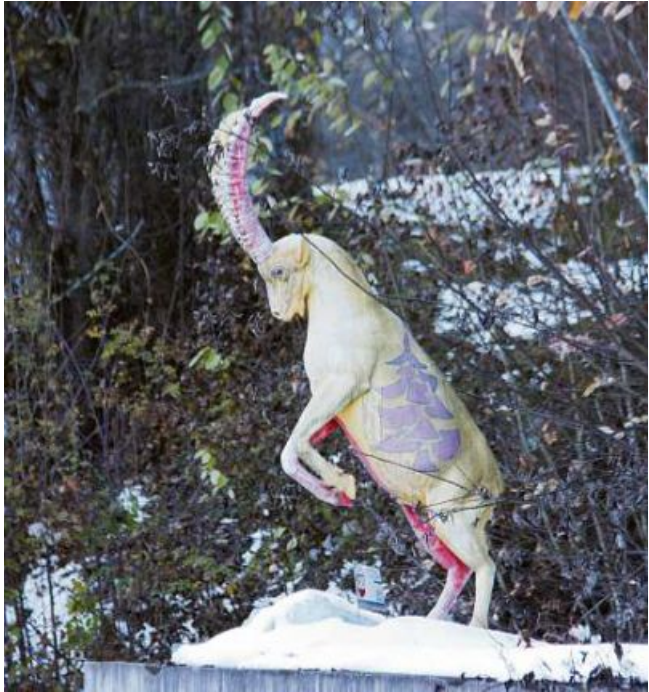
ILANZ/GLION

Vendiu in capricorn per 5000 francs

Biabein 20 offertas ha la vischnaunca dad Ilanz/Glion retschiert per ses 12 capricorns da poliester ch’ella ha fatg venal. En media ein ils interessents prompts da sbursar 1000 francs per in dils capricorns embellius da scolaras e scholars da pliras fracziuns. Ina persuna da Genevra ei schizun prompta da pagar 5000 francs per in dils objects dalla anteriura exposiziun naziunala digl onn 2002.

ANDREAS CADONAU/FMR

«La pli bassa offerta ei 120 francs e la pli aulta 5000 francs», tradescha il canzlist da Glion, *Michael Spescha*. El manegia las 20 offertas per ils 12 capricorns da poliester che la vischnaunca dad Ilanz/Glion ha fatg venal via internet e Fegl ufficial e ch’ein setschentadas en casa cumin a Glion entochen ils 16 da december 2024. Sco quei che Michael Spescha gi quenta el cun in prezi en media da 1000 francs per mintga singul capricorn. «Aschia che nus astgein quintar cun entradas da 12 000 francs sin fundament dallas offertas.» L’offerta da 5000 francs vegn da Genevra sco quei che Michael Spescha gi. «Ella sedrezza buca specificamein

Ina persuna da Genevra ei prompta da pagar 5000 francs per in dils capricorn dad Ilanz/Glion.

FOTO ANDREAS CADONAU

ad in dils capricorns dad ina fracziun.» Tenor las explicaziuns dil canzlist dad Ilanz/Glion ha ei dau offertas ton ord vischnaunca, dalla regiun e dil cantun Grischun. «Ei ha dau giavischs specifics per in ni l’auter capricorn dad ina fracziun, auters han scret da vuler in che stat sillas combas davos ni era buc.»

Tenor las explicaziuns dil canzlist ha ei dau duas offertas ch’ein vegnidas ordvart dil cantun Grischun. «Sper quella da Genevra ina da Dübendorf.» Ils capricorns ein vegni colurai da scolaras e scholars dallas anteriuras vischnauncas dad Ilanz/Glion a caschun dalla exposiziun naziunala, la Expo 2002 a Biel, Neuchâtel, Yverdon e Murten. Sco quei che Michael Spescha gi vegn la vischnaunca ussa a contactar ils interessents e mirar, sch’els ein era prompts da pagar. Inklus ils cuosts da transport priu il cass che las amitgas ed ils amigts dils capricorns vegnan buca gest sez speraso a Glion per surprendre igl object desiderau.

LUMNEZIA

Il 40avel Open Air cun Patent Ochsner

Igl onn 2025 astga igl Open Air Lumnezia festivar siu giubileum da 40 onns. Dils 24 entochen ils 26 da fenadur vegn in vast publicum puspei a serender en Val Lumnezia. Sco quei ch’ils organisaturs tradeschan la mesjamna vegn l’enconuschenta band Patent Ochsner a sepre-sentant ils 24 da fenadur 2025 silla tribuna a Degen. Il schef dil comite d’organiza-zion, *Norbert Cavagn*, tschontscha era en connex cun l’ediziun da giubileum dad in concept secumprovau cun musicistas e musicists enconuschents e diversas novas fatschas. Pliras bands che sepre-sentan a caschun dalla ediziun da giubileum ein enconuschentas. Ei setracta sper Patent Ochsner da Drunken Masters, Hecht, Lost Frequencies, IKAN HYU, GReeeN, Ofenbach, Zoe Wees e L Loko & Drini. La prevendita ei lantschada. (cdm/fmr)

Igl Open Air Lumnezia festivescha la proxima stad siu giubileum da 40 onns. FOTO MAD